

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-181-7-14>

АЗІАТСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКИЙ РЕГІОН: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНЕ

Фролов С. В.

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри ЮНЕСКО та соціального захисту
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

Характерною особливістю сучасної обстановки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні є висока динаміка політичних та економічних процесів, які впливають на формування стійких тенденцій на перетворення АТР в важливий центр світової політики і економіки. За останні чверть століття відбулось відновлення АТР як основного світового економічного і політичного центру. Саме тут знаходяться більшість країн, які демонструють стійкі темпи зростання.

В 1820 р. на долю США, Західної Європи та Австралії приходилось 25% загальносвітового національного продукту, а на долю Азії – 58%. В 1950 р. на Захід приходилось 56% світового доходу, на Азію – 19%. Вже у 1992 р. доля Азії складала 33%, а Заходу – 45%, на початку століття їх доля майже зрівнялась. За прогнозом Гарвардського університету, до 2025 р. на долю країн АТР буде приходиться 55-60% загальносвітового валового національного продукту [1, с. 288].

Ще в кінці XIX ст., Дж. Хей – державний секретар США стверджував: «Середземне море – океан минулого, Атлантичний океан – океан сучасного, Тихий океан – океан майбутнього»[2, с. 294]. І дійсно, сьогодні АТР перетворився в міцну світову силу. Він охоплює великий трикутник, який простягнувся від російського Далекого Сходу і Корей на північному сході до Австралії на півдні і Пакистану на заході. В цьому трикутнику проживає, приблизно, половина населення планети і знаходяться багато із ведучих індустріально розвинених країн сучасного світу: Японія, Китай з Гонконгом, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Австралія, Нова Зеландія. Доля АТР в сумарному світовому ВВП збільшилась з 4% в 1950 р. до 25% і 1995 р. і за прогнозами до 2025 р. цей показник може скласти 40-50%. Щоби подвоїти національний доход на душу населення, США і Великобританії було потрібно 50-60 років, тоді як, Китаю і Японії – 10 років [3, с. 13].

З кінця XIX – на початку XX ст., Азіатсько-Тихоокеанський регіон почав перетворюватись в зону інтенсивних міжнародних контактів та гострих політичних протиріч. Цьому сприяла активізація політики ведучих країн, того часу, США, Великобританії, Франції, Росії та інших європейських держав. Саме в цей час відбулось становлення Росії як тихоокеанської держави, залучення Китаю та Японії до загальної системи міжнародних відносин. Події і наслідки російсько-японської війни, а згодом і Першої світової сприяли залученню держав і територій Азії та басейну Тихого океану до загальносвітового процесу.

Після завершення Другої світової війни до сфери активної міжнародної політики підключилось багато незалежних країн, які отримали самостійність в наслідок розпаду колоніальних імперій. Саме з цього моменту і починається формування Азіатсько-Тихоокеанського регіону як політично цілісної підсистеми міжнародних відносин. Як пише історик С.О. Шергін : «Характерною особливістю цього періоду було те, що дві держави – Радянський Союз і Сполучені Штати Америки – були ніби стрижнем системи політичних відносин у регіоні. Ця система за своїми формально-структурними ознаками набула характеру воєнно-стратегічної біполярності. Два «центри сили» – СРСР і США – з їхньою величезною воєнною потужністю концентрували навколо себе усі інші держави регіону»[4, с. 4].

Таке розмежування сил, в умовах «холодної війни», визначило форму взаємовідносин країн АТР у повоєнний період. СРСР і КНР утворили один політичний блок, тоді як США групувались з іншою азіатською державою Японією. Політичне становище у цьому регіоні визначались радянсько-американськими відносинами, що виступали як два центри сили. У цих умовах відносини між іншими державами АТР не могли відокремитись у відносно самостійну систему і протягом кількох повоєнних десятиліть залишались складовою частиною системи міжнародних відносин.

Але, вже в кінці 60-х на початку 70-х років ситуація змінюється. Подальший розвиток Азіатсько-Тихоокеанського регіону став виходити за межі структури, заснованої на протистоянні двох «центрів сили». Саме в цей період чітко означився «китайський фактор». Активізація зовнішньої політики КНР, перетворення Японії на центр економічного життя регіону створили реальні передумови для заміни в АТР ситуації «воєнно-стратегічної біполярності» станом «мультиполярності». Відносини між ведучими тихоокеанськими державами – СРСР, США, КНР, Японією – стали головною рушійною силою міжнародно-політичного розвитку регіону.

Утворення нових, відносно самостійних «центрів сили», посилення суперництва між країнами зумовили становлення Азіатсько-Тихоокеанського регіону як складного геополітичного утворення. В цьому регіоні реально з'явився новий суперник США, Китай. Виходячи із досвіду світової історії, можливо передбачити бажання нової сили переглянути колишній баланс сил. Китай проголосив, «що бажання до багатополярного миру є зростаючою тенденцією... Китай готує себе до ролі одного з центрів майбутнього багатополярного світу» [5, с. 281]. Китай займає в світі третє місце за розмірами території і перше за кількістю населення. Ось уже три десятиліття він демонструє високі темпи економічного росту – в середньому 10% на рік [6, с. 415]. Ще на початку XXI ст. серйозні вчені робили прогнози, що найбільші зміни будуть відбуватися на азіатському напрямку. Саме тут реальна поява на горизонті нового суперника Америки [5, с. 277].

Економічні і політичні амбіції нового Китаю вже відчуваються в Південно-Східній Азії, Центральній Азії, на Далекому Сході, в акваторії Південно-Китайського моря, Африці. Викликає занепокоєння Китаю підтримка США сепаратизму китайських територій. Випадок з Тайванем широко відомий, підтримка американцями тибетського і сінцзян-уйгурського сепаратизму. Пекін готов як до «позитивного» так і «негативного» варіанту майбутнього розвитку подій біля Тайваню, який Пекін твердо вважає тридцятью провінціями КНР.

Таким чином, можна припустити, що важливі зміни у світовому розкладі сил будуть відбуватись в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Саме сюди на берега Тихого океану зміщується центр світової політики та економічної активності.

Створення в АТР нового військового блоку за участю США, Великої Британії і Австралії (AUKUS) підтверджує видобування США довгострокового курсу на протистояння з Китаєм. Створення AUKUS дає США принципово нові можливості для реалізації своїх планів по нарощуванню військової присутності в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

Література:

1. Мировая политика в условиях кризиса. Учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. С.В. Картунова. Москва: Аспект Пресс, 2010. 464 с.
2. Гаджиев К.С. Введение в геополитику /2-е изд., доп.и перераб. Москва: Логос, 2006. 432 с.
3. Дергачев В.А. Геополитический словарь-справочник. Киев: КНТ, 2009. 512 с.

4. Шергін О.С. Азіатсько-Тихоокеанський регіон: історія та сучасність / Навч. посібник. Київ: Вища школа, 1993. 91 с.
5. Уткин А.И. Мировой порядок XXI века. Москва: Изд-во Эксмо, 2002. 512 с.
6. Современная мировая политика: Прикладной анализ / Отв. Ред.. А.Д. Богатуров. Москва: Аспект Пресс, 2009. 588 с.